

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Allis Westberg

Advokatens skadeståndsansvar vid vårdslös rådgivning

— Det är uppenbart! Eller?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Kacper Szkalej

Termin: HT20

Innehållsförteckning

Summary	- 1 -
Sammanfattning	- 2 -
Förkortningar	- 3 -
1 Inledning	- 4 -
1.1 <i>Bakgrund</i>	- 4 -
1.2 <i>Syfte</i>	- 4 -
1.2.1 <i>Frågeställningar</i>	- 4 -
1.2.2 <i>Avgränsningar</i>	- 5 -
1.3 <i>Metod</i>	- 5 -
1.4 <i>Material och forskningsläge</i>	- 6 -
1.5 <i>Terminologi</i>	- 6 -
1.6 <i>Disposition</i>	- 6 -
2 Bakgrunden i NJA 2019 s. 877	- 8 -
3 Culpabedömningen	- 9 -
3.1 <i>Inomobligatoriskt skadestånd</i>	- 9 -
3.2 <i>Allmänna utgångspunkter för ansvarsbedömningen</i>	- 9 -
3.2.1 <i>Advokatens professionsansvar</i>	- 9 -
3.3 <i>Culpabedömningen vid advokatens skadeståndsansvar</i>	- 12 -
3.3.1 <i>Allmänna förutsättningar för skadeståndsansvar</i>	- 12 -
3.3.2 <i>Culpabedömningen i 2018- och 2019-års fall</i>	- 13 -
3.4 <i>Omständigheter som bör beaktas och varför</i>	- 15 -
3.4.1 <i>Uppdragets omfattning</i>	- 15 -
3.4.2 <i>De sakliga och rättsliga frågornas komplexitet och svårighetsgrad</i>	- 15 -
3.4.3 <i>Tid som advokaten haft till förfogande</i>	- 16 -
3.4.4 <i>Värden som står på spel</i>	- 17 -
3.4.5 <i>Klientens instruktioner</i>	- 17 -
3.4.6 <i>Advokatens särskilda insikter och erfarenheter inom rättsområdet</i>	- 18 -
4 Metod- eller resultatansvar?	- 20 -
4.1 <i>Uppdrag av högre svårighetsgrad</i>	- 20 -
4.2 <i>Uppdrag av lägre svårighetsgrad</i>	- 22 -
5 Uppenbarhetsrekvisitet	- 23 -
5.1 <i>Inledning</i>	- 23 -
5.2 <i>Förhöjd culpitröskel?</i>	- 23 -
5.3 <i>Vad innebär uppenbarhetsrekvisit?</i>	- 24 -
6 Avslutande kommentar och slutsatser	- 26 -
Käll- och litteraturförteckning	- 28 -

Summary

In June of 2018 the Supreme Court delivered a judgment regarding a lawyer's liability for damages due to negligent advice. The case (NJA 2018 s. 414) was met with criticism as it was not considered to bring much clarity to the matter. It was suspected that the bar concerning lawyer's liability had been raised since the Supreme Court had stated that liability for damages only existed when the lawyer's negligence was considered obvious. In 2019, the Supreme Court delivered a judgement regarding a similar legal matter in a new case (NJA 2019 s. 877). In the case an attempt was made to clarify the 2018 precedent, including the requirement of obvious.

On the basis of the last precedent, the purpose of this thesis is to examine the professional liability of lawyers when a client suffers damage due to lawyer's advice. The focus will be on the following three aspects. The assessment of lawyer's liability defined by the Supreme Court, if the professional liability entails responsibility of method or result and lastly the court's requirement of a lawyer's negligence being obvious.

The examination has shown that the guiding rules on good legal practice developed by the Swedish Bar Association in combination with the agreement between the lawyer and client forms the basis of the assessment. In the assessment, the circumstances in the individual case should be taken into account as well as the six circumstances pointed out by the Supreme Court. In conclusion, these are to determine the contractual relationship, the lawyer's obligations and which of the parties should bear the risk for the damages. Regarding the question whether the professional liability entails responsibility of method or result, the conclusion is that it depends on whether the client's legal problem is to be considered difficult or not. In the case the answer to the legal problem is simple or easy to find the focus of the assessment is the lawyer's result, otherwise the focus is the lawyer's method. This is also relevant concerning the court's requirement of obvious.

Concerning the requirement of obvious, the study has shown that it does not mean that gross negligence is required. Instead, the terminology reflects the fact that legal issues often can be argued and that the law rarely present one correct answer. In order for a lawyer to be held liable the advice must be deemed beyond the margin of appreciation.

Sammanfattning

I juni 2018 meddelade HD ett avgörande (NJA 2018 s. 414) gällande förutsättningarna för att en advokat ska anses skadeståndsansvarig vid vårdslös rådgivning. Rättsfallet som blev uppmärksammat möttes även av kritik då det inte ansågs sprida mycket ljus över frågan med undantag av att ribban för skadeståndsansvar numera var hög. HD hade nämligen konstaterat att skadeståndsansvar förelåg först vid uppenbara fel. 2019 tog HD upp frågan i ett nytt mål (NJA 2019 s. 877) där 2018-års fall söktes förtydligas, däribland hur kravet på uppenbart ämnades att förstås.

Med NJA 2019 s. 877 som utgångspunkt är syftet med denna uppsats att undersöka förutsättningarna för advokatens skadeståndsansvar gentemot en klient vid vårdslös rådgivning. Arbetet riktas särskilt in på HD:s utformning av culpabedömningen, vad rådgivningsansvaret innefattar samt vad kravet på uppenbarhet innebär. Vad gäller culpabedömningen tas även frågan upp varför omständigheterna ifråga beaktas.

Utredningen visar att advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed kombinerat med uppdragsavtalet i det enskilda fallet utgör utgångspunkten i culpabedömningen. I culpabedömningen ska omständigheterna i det enskilda fallet beaktas. Samtidigt pekar HD ut sex omständigheter som bör beaktas. Slutsatsen av detta är att omständigheterna har ställts upp för att syna det konkreta avtalsförhållandet, vilken kravnivå som gäller i det enskilda fallet samt vem av parterna som bör bära den sammanhängande risken för skadan som uppkommit. I frågan om vad advokatens rådgivningsansvar omfattar framkommer att det är beroende av uppdragets karaktär. Har uppdraget aktualiserat komplexa sakliga och svåra rättsliga frågor riktas prövningen främst mot advokatens metod och i uppdrag där svaren varit enkla eller lätta att finna riktas prövningen främst mot rådets innehåll. Detta har också betydelse för vad uppenbart fel kan bestå i.

Avseende uppenbarhetsrekvisitet framkommer att kravet inte innebär en fördel för advokater eller en förhöjd culpatröskel. Uppenbarhetsterminologin ska ses mot bakgrund av att gällande rätt många gånger ger utrymme för att argumentera olika lösningar. I sådana situationer ska skadeståndsansvar aktualiseras först då advokatens rättsbedömning uppenbart gått utanför ramen för sådana varierande lösningar.

Förkortningar

HD

Högsta domstolen

HFD

Högsta förvaltningsdomstolen

NJA

Nytt juridiskt arkiv

VRGA

Vägledande regler om god advokatsed

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I denna uppsats ska advokaters skadeståndsansvar gentemot en klient vid vårdslös rådgivning undersökas. Utredningen sker mot följande bakgrund.

I juni 2018 meddelade HD ett avgörande som blev uppmärksammat, i alla fall i advokatkretsar. Målet handlade om huruvida en advokat som rådgivare skulle ansetts varit vårdslös i sin rådgivning då han underlåtit informera klienten om alternativa handlingssätt. Klienten hade därmed gått miste om möjligheten att åberopa alternativa yrkanden inför domstol som annars hade vunnit framgång, menade klienten. I domskälen kom HD fram till att advokaten i och för sig hade begått ett misstag, men att det inte var tillräckligt för skadeståndsansvar skulle anses föreligga. För skadeståndsansvar krävdes nämligen att advokaten begått ett *uppenbart fel*. Kravet på uppenbart, även kallat uppenbarhetsrekvisitet, kunde rikta tankarna mot att culpatröskeln hade höjts och att skadeståndsansvar förelåg först vid grov vårdslöshet. Bolin konstaterade i en kommentar till rättsfallet att: ”Det enda HD varit riktigt tydlig med är att ribban för skadeståndsansvar ligger högt.”, men att rättsfallet i övrigt inte spritt mycket ljus över advokatens skadeståndsansvar.¹

I oktober 2019 meddelade HD ett nytt avgörande om advokatens skadeståndsansvar. I avgörandet sökte HD tydliggöra det som framförts i målet från 2018, särskilt avseende culpabedömningen och uppenbarhetsrekvisitet. Därför menar jag att det är intressant att utifrån det senaste referatfallet undersöka om HD har förtydligat rättsläget och, om så är fallet, vad det består i.

1.2 Syfte

Med NJA 2019 s. 877 som utgångspunkt är syftet med uppsatsen att utreda advokatens skadeståndsansvar vid vårdslös rådgivning.

1.2.1 Frågeställningar

För att uppfylla syftet med uppsatsen ska följande frågeställningar besvaras.

---

¹ Bolin (2018/19), s. 642.

- Vilka omständigheter beaktas i culpabedömningen i NJA 2019 s. 877 och varför är dessa relevanta för advokatens skadeståndsansvar?
- Omfattar advokatens rådgivningsansvar ett ansvar för resultat eller metod?
- Utifrån HD:s resonemang i NJA 2019 s. 877, vad innebär uppenbarhetsrekvisitet som framfördes i NJA 2018 s. 414?

1.2.2 Avgränsningar

Avgränsningen knyts till de konkreta problem som framställts i ovan frågeställningar. Fokus i uppsatsen kommer främst vara HD:s resonemang i NJA 2019 s. 877 samt NJA 2018 s. 414, då dessa utgör auktoritära källor på området. Uppsatsen avgränsas främst till det som berörs i referatfallen, vilket är culpabedömningen och uppenbarhetsrekvisitet. Mot bakgrund av att uppsatsen syftar till att utreda gällande *svensk* rätt har inga hänvisningar gjorts till internationella regelverk eller litteratur.² Av utrymmesskäl samt för att möjliggöra djupare studier i advokatens skadeståndsansvar förekommer inga jämförelser till andra yrkesgrupper. Inte heller analyseras uppkomsten av uppenbarhetsrekvisitet i något större sammanhang än det som omfattas av uppsatsämnet. Vidare nämns inte bevisregler i denna uppsats.

1.3 Metod

För att uppfylla uppsatsens syfte och besvara frågeställningarna på ett ändamålsenligt sätt har jag med hjälp av vedertagna rättskällor sökt att fastställa gällande rätt. Det innebär att jag har tolkat rättspraxis och doktrin för att systematisera gällande rätt i bland annat form av rättsregler. Denna metod brukar traditionellt benämnas den rättsdogmatiska metoden. Benämningen har dock kritiserats då den anses svårbegriplig.³ Då jag analyserar rättskällor kan rättsanalytisk metod möjligen användas för att namnge metoden. Rättsanalytisk metod syftar dock till att analysera och kritisera rätten⁴, vilket jag har valt att inte lyfta fram i uppsatsen främst av utrymmesskäl. Då utgångspunkten i uppsatsen huvudsakligen är två rättsfall utmärker sig studien som en rättsfallsanalys eller prejudikattolkning, för vilket det inte finns en bestämd metod i svensk rätt.⁵

---

² VRGA (2020), s. 8 f.

³ Sandgren (2018), s. 48 f.

⁴ Ibid., s. 50 f.

⁵ Westberg (2000), s. 587.

1.4 Material och forskningsläge

I utredningen har främst rättskällorna rättspraxis och doktrin använts för att besvara frågeställningarna. NJA 2019 s. 877 och NJA 2018 s. 414 utgör de avgjort viktigaste rättskällorna på området och har därför använts som utgångspunkt i utredningen. Även äldre litteratur har fortsatt stor betydelse för uppsatsämnet vilket framgår inte minst av HD:s hänvisningar i domskälen. Utöver detta har litteratur som berör skadeståndsrätten behandlats, såsom Hellner och Radetzki's *Skadeståndsrätt*. Av utrymmesskäl behandlas ett begränsat urval av litteratur på området, där fokus främst har riktats mot de verk som omnämns i rättsfallen samt Jan Hellner som framträdande författare inom skadeståndsrätten.

Forskning vad gäller advokatens skadeståndsansvar har länge varit sparsam i svenskt avseende, men har den senaste tiden fått ett uppsving. Holger Wiklunds *Advokats skadeståndsskyldighet* från 1953 innehåller en övergripande och fortsatt relevant diskussion av ämnet. Han har med hjälp av nordisk litteratur och praxis sökt tydliggöra gränsen för vilka misstag som kan anses skadeståndsgrundande. Likaså innehåller Lars Heumans *Advokatens rättsutredningar* en gedigen utredning av vad advokatens ansvar bör omfatta. HD hänvisade till dessa i domskälen. Även Fredric Korlings *Rådgivningsansvar* kan sägas behandla uppsatsämnet. Framåt avses en monografi av ämnet utges 2021 av Iustus, skriven av Rolf Johansson med titeln *Rådgivaransvaret*.

1.5 Terminologi

I uppsatsen används rådgivningsansvar och professionsansvar synonymt för att hänvisa till advokatens ansvar i sin yrkesroll. Vidare använder jag pronomen "han" vid hänvisning till advokaterna i rättsfallen samt till advokater allmänt. Detta sker mot bakgrund av att HD i referatfallen hänvisat till advokaterna ifråga på samma sätt samt för att inte tynga framställningen av samtliga pronomina.

1.6 Disposition

Efter detta inledande avsnitt följer ett kort avsnitt som innehåller en redogörelse av bakgrunden i NJA 2019 s. 877. Därefter följer redogörelsen samt analysen av ämnet i avsnitt 3 till 5. I avsnitt 3 behandlas uppsatsens första frågeställning. Avsnittet inleds med en kort redogörelse av culpabedömningens utformning vid inomobligatoriskt skadestånd samt vilka allmänna utgångspunkter som gäller för culpabedömningen ifråga. Avsnitt 3 avslutas med en analys av

omständigheterna som beaktas i culpabedömningen. Därefter följer undersökningen av huruvida advokatens rådgivningsansvar omfattar metod eller resultat i avsnitt 4. Den sista frågeställningen behandlas i avsnitt 5, där uppenbarhetsrekvisitet analyseras och frågan huruvida det föreligger en förhöjd culpatröskel besvaras. Avslutningsvis diskuteras uppenbarhetsrekvisitet innebörd. I uppsatsens sista avsnitt sammanfattas slutsatserna som följt av analysen i avsnitt 3 till 5 och utredningen kommenteras även kort.

2 Bakgrunden i NJA 2019 s. 877

I detta avsnitt följer en kort redogörelse av bakgrunden i NJA 2019 s. 877 (benämns i det följande som *2019-års fall*). Sakomständigheterna kommer vara relevanta för analysen av HD:s resonemang vid culpabedömningen och uppenbarhetsrekvisitet. I detta avsnitt används namn på parterna inte för att peka ut någon, utan för att underlätta framställningen och återspegla domen korrekt.

2019-års fall handlar om en advokatbyrås skadeståndsansvar (i egenskap av principal) gentemot en klient. Bakgrunden var en fastighetsförsäljning som genomförts i flera led för att uppnå förmånligare beskattning. I samband med ett negativt förhandsbesked av Skatteverket i ett liknande ärende (även kallat Cypern-målet) och inför risken att skattekonsekvenser till följd av tillämpning av lagen (1995:575) mot skatteflykt skulle uppkomma, anlätade klienten (HSB) advokaten S.B. (advokat på Setterwalls Advokatbyrå). Detta för att få reda på vad förhandsbeskedet kunde innebära för deras fastighetsförsäljning. Rådgivningen inträffade efter grundtransaktionen och efter att HSB skickat in kompletterande skrivelse angående skattedeklarationen till Skatteverket. I anslutning till S.B:s rådgivning gav HSB in ytterligare komplettering till Skatteverket och inhämtade även ett utlåtande från en revisionsbyrå rörande S.B:s skrivelse, som delade advokatens bedömning. Efter att detta skett meddelade HFD ett avgörande vad gällde det negativa förhandsbeskedet (Cypern-målet) där domstolen instämde att skatteflyktslagen var tillämplig. Med stöd av HFD:s resonemang i Cypern-målet underkände Skatteverket HSB:s transaktioner, som skett i och med fastighetsförsäljningarna. HSB överklagade med S.B. som ombud och efter prövning i Kammarrätten påfördes klienten en slutlig skatt på ca 164 miljoner kronor och 65 miljoner kronor i skattetillägg.

HSB väckte tillsammans med Sundfastigheter⁶ en skadeståndstalan vid tingsrätten mot Setterwalls Advokatbyrå för ekonomisk skada motsvarande skattetillägget. Tingsrätten ogillade käromålen. Käranden överklagade till hovrätten som fann att S.B. agerat vårdslöst vid utförandet av uppdraget och att det funnits adekvat kausalitet mellan vållandet och skattetilläggen. Setterwalls Advokatbyrå och HSB överklagade hovrättens dom. Setterwalls yrkade att HD skulle ogilla Sundfastigheters skadeståndstalan och HSB yrkade att HD skulle bifalla talan mellan HSB och Setterwalls. HD fann att S.B. inte varit vårdslös i sin rådgivning.

---

⁶ Ett bolag till följd av en fusion av de kommanditbolag som använts i fastighetsförsäljningen.

3 Culpabedömningen

3.1 Inomobligatoriskt skadestånd

I NJA 2018 s. 414 (benämns i det följande som *2018-års fall*) samt 2019-års fall konstaterade HD att advokater bär ett ansvar på kontraktsrättslig grund gentemot klienten. Ansvaret bygger på det professionsansvaret generellt baseras på, vilket är de tjänster advokaten tillhandahåller som juridisk expert.⁷ Härmed tog HD ställning till att advokatens skadeståndsansvar är *inomobligatoriskt*, vilket inte alltid varit den självklara utgångspunkten. Det har diskuterats i doktrin huruvida ansvaret med anledning av rådgivningsavtal ska anses som inom- eller utomobligatoriskt.⁸ Det kan bero på att avtal mellan advokat och klient sällan ingås uttryckligt, varken muntligt eller skriftligt.⁹

Att skadeståndsansvaret anses inomobligatoriskt har betydelse i flera hänseenden, exempelvis vad gäller tillämplig lag¹⁰, skadeståndsberäkningen¹¹ samt vilken grund skadelidande kan åberopa¹². Det har även betydelse för culpabedömningen då avtalsförhållandet utgör grunden i bedömningen.¹³

3.2 Allmänna utgångspunkter för ansvarsbedömningen

3.2.1 Advokatens professionsansvar

I både 2018- och 2019-års fall tog HD avstamp i advokatens professionsansvar som grund för det ansvar advokaten bär gentemot klienten.¹⁴ I det senaste rättsfallet tillades att advokatens ansvar närmare avgränsas av uppdragsavtalet.¹⁵ Den aktuella aktsamhetsnormen ställs därmed upp, först genom att se vad som generellt förväntas av advokaten i sin yrkesroll och sedan vad parterna har kommit överens om. I följande avsnitt tas professionsansvaret upp och vad det betyder särskilt för advokater. Svaren hittas främst i doktrin samt reglering i form av lag och föreskrifter.

---

⁷ NJA 2018 s. 414, punkt 19. NJA 2019 s. 877, punkt 25.

⁸ Korling (2010), s. 380.

⁹ *Ibid.*, s. 340.

¹⁰ Hellner och Radetzki (2018), s. 87 ff.

¹¹ Korling (2010), s. 380 f.

¹² *Ibid.*, s. 521. Wiklund (1953), s. 297.

¹³ Korling (2010), s. 522.

¹⁴ NJA 2018 s. 414, punkt 19–21. NJA 2019 s. 877, punkt 25–27.

¹⁵ NJA 2019 s. 877, punkt 27.

Professionsansvar (från den angloamerikanska doktrinen *professional liability*) syftar till det ansvar professionsutövare bär i sin yrkesroll. Professionsansvaret utgörs av vad en yrkesmässig uppdragstagare har att iaktta i förhållande till sin uppdragsgivare.¹⁶ För yrkesutövare betyder det att utföra sina uppdrag *fackmässigt* och för rådgivare innebär det bland annat att se till att uppdragsgivaren erhåller tillräcklig och korrekt information.¹⁷ Advokatens professionsansvar bygger på att de tjänster han tillhandahåller grundas på yrkesmässiga kunskaper. Som ledamot i advokatsamfundet är advokaten att beakta som juridisk expert och förutsätts därför ha särskilda kunskaper inom juridik.¹⁸ Redogörelse av vad fackmässigt utförande består i samt hur uppdragsavtalet kan avgränsa advokatens ansvar följer i nästgående avsnitt.

3.2.1.1 Facklig standard

Avseende advokatens ansvar har följande stadgats i lag. ”En advokat skall i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iaktta *god advokatsed*.”¹⁹ Vidare stadgas att advokatväsendet står under advokatsamfundets styrelse och nämnds tillsyn och i de fall en advokat uppsåtligt gör orätt i sin verksamhet eller åsidosätter sina plikter är det främst nämnden som beslutar om disciplinära åtgärder.²⁰ Syftet med bestämmelserna anses främst vara att se till att advokater uppfyller de skyldigheter som följer av att utöva advokatyrtet samt skydda allmänheten mot okvalificerad yrkesutövning och kan därav vara av begränsad betydelse för en klient som lidit skada.²¹ Vidare är begreppet god advokatsed intresseväckande då det inte framgår av lag vad det innebär. Lagstiftaren har lämnat det att utvecklas utanför lag och ofta utarbetats en facklig standard av yrkesutövarna själva.²² Så är även fallet för advokatkåren.

Vad god advokatsed innebär får man söka vägledning i handlingsnormer som advokatkåren efter hand ställt upp. Vilka handlingsnormer som ska iakttas i verksamheten ges i första hand uttryck i advokatsamfundets regler och genom praxis i samfundets disciplinnämnd.²³ Reglerna sammanställs i *Vägledande regler om god advokatsed (VRGA)*.²⁴

---

¹⁶ Korling (2010), s. 11.

¹⁷ Ibid., s. 629.

¹⁸ NJA 2019 s. 877, punkt 25. Jämför tillitsprincipen, t.ex. i NJA 2018 s. 414, punkt 21. Heuman (1987), s. 22 f.

¹⁹ 8 kap. 4 § rättegångsbalken.

²⁰ 8 kap. 6 §, 7 och 7a §§ rättegångsbalken.

²¹ Heuman (1987), s. 37 f.

²² Ibid., s. 24.

²³ NJA 2003 s. 403.

²⁴ Lorentzon, Karnov-lagkommentar till 8 kap. 4 § rättegångsbalken.

I VRGA betonas att en fri och självständig advokatkår som verkar enligt sunda regler utgör en viktig del av rättssamhället och är en förutsättning för att enskildas fri- och rättigheter ska kunna hävdas. Samfundet menar att advokatens samhällsfunktion motiverar ett särskilt ansvar. Advokatens främsta plikt är att efter bästa förmåga tillvarata klienten intressen samt vara trogen och lojal denne. För att uppfylla god advokatsed ska uppdraget utföras med omsorg, noggrannhet och tillbörlig skyndsamhet. Advokaten ska inte orsaka klienten onödiga kostnader och juridiska råd ska vara grundade på erforderliga undersökningar av gällande rätt.²⁵

Trots att någon absolut koppling inte anses föreligga mellan god advokatsed och culpabedömningen i skadeståndsmål²⁶ bildar ramverket en utgångspunkt för den aktsamhet som advokaten bör iaktta i sin rådgivningsverksamhet^{27, 28}

3.2.1.2 Uppdragsavtalet

Som nämnt, är uppdragsavtalet av central betydelse för att närmare avgränsa de förpliktelser advokaten har i förhållande till klienten. Till följd av avtalsfrihet kan advokatens uppgifter i stor utsträckning skilja sig åt mellan olika uppdrag, vilket betyder att ansvarsförutsättningarna kan komma att se väldigt olika ut i varje enskilt fall.²⁹ Enligt Korling är skriftliga rådgivningsavtal tämligen ovanliga³⁰. Likaså är standardavtal ovanliga vilket kan bero på uppdragets personliga prägel³¹. Det råder inte heller formkrav.³² Det kan därför vara svårt att exakt avgöra vad som omfattas av uppdragsavtalet, vilket kan vara varför HD tog upp vad som bör omfattas när inget framgår. I sådana situationer är det rimligt, menar HD, att tolka det givna uppdraget som att det ska omfatta vad som typiskt sett kan förväntas av advokaten vid den sortens rådgivning.³³ Med andra ord blir det upp till rätten att tolka avtalet med hjälp av

---

²⁵ VRGA, punkt 2.1.

²⁶ Heuman (1987), s. 24.

²⁷ NJA 2019 s. 877, punkt 27.

²⁸ Jämför NJA 2019 s. 877, punkt 31. HD konstaterar att det för ansvarsfrågan är av betydelse om advokaten varit "tillräckligt omsorgsfull" i uppdraget.

²⁹ NJA 2019 s. 877, punkt 27 och 30.

³⁰ Korling (2010), s. 340.

³¹ Avtalsförhållandet präglas av förtroendekaraktär som påverkar vad som förväntas av advokaten. Ansvaret ser olika ut då det beror på de subjektiva omständigheterna i avtalsförhållandet.

³² Hellner, Hager och Persson (2019), s. 237 ff.

³³ NJA 2019 s. 877, punkt 28.

avtalsutfyllnad.³⁴ Detta sker dock i andra hand, i första hand gäller det parterna kommit överens om.

I avtalet kan det sättas gränser för hur omfattande arbete som advokaten ska lägga ned, till exempel att advokaten inte ska lämna rådgivning i ett visst avseende. En sådan begränsning måste inte framgå explicit, utan kan även ges i uttryck genom uppdragets svårighetsgrad eller genom ekonomiska och andra ramar som klienten bestämt. Så länge uppdraget i övrigt uppfyller de allmänna fackmässiga kraven är sådana begränsningar tillåtna.³⁵

Uppdragsavtalet ställer närmast upp en privat aktsamhetsnorm som sedan kan påverkas av andra omständigheter i det enskilda fallet, exempelvis tidsnöd.³⁶ Sådana avvägningar sker inom culpabedömningen. För att få bättre förståelse av culpabedömningen och dess utformning följer först ett kort avsnitt om de allmänna förutsättningarna för skadeståndsansvar.

3.3 Culpabedömningen vid advokatens skadeståndsansvar

3.3.1 Allmänna förutsättningar för skadeståndsansvar

För att skadeståndsansvar ska aktualiseras brukar man tala om att *objektiva*³⁷ och *subjektiva*³⁸ förutsättningar måste föreligga. I 2018- och 2019-års fall diskuteras inte de objektiva förutsättningarna av HD. Mot bakgrund av detta tas dessa inte upp mer än det som nu sagts och de subjektiva förutsättningarna utgör fokus i det följande.

De subjektiva förutsättningarna beror på de individuella, personliga förhållandena i det enskilda fallet. Vållandet kan ha varit uppsåtligt (*dolus*) eller vårdslöst (*culpa*). Ansvar enligt nämnda grunder kallas också för ansvar enligt *culparegeln*. Culparegeln utgör inte i sig en anvisning om vilka omständigheter som ska ligga till grund för bedömningen utan ger enbart uttryck för formulerandet aktsamhetsrekvisitet. Innebörden av aktsamhet blir därför att konkretisera i det enskilda fallet.³⁹ Culparegeln i svensk rätt förutsätter skuld, det vill säga om en avtalspart

---

³⁴ Liknande formulering återfinns i 17 § köplagen och 16 § konsumentköplagen.

³⁵ NJA 2019 s. 877, punkt 28.

³⁶ Heuman (1987), s. 29 ff.

³⁷ Hellner och Radetzki (2018), s. 103 och 187 f. Skada ska ha uppstått, skadan ska vara vållad av annan än skadelidande och det ska föreligga adekvat kausalitet mellan vållandet och skadan.

³⁸ Korling (2010), s. 511.

³⁹ *Ibid.*, s. 511.

åsamkar motparten skada trots erforderlig aktsamhet blir den avtalsbrytande parten inte skadeståndsskyldig. Förutsatt att inte annat avtalats.⁴⁰

För att avgöra huruvida den skadevällande har agerat vårdslöst av den grad som aktualiserar skadeståndsskyldighet görs en *culpabedömning*. Den grundläggande frågan i bedömningen är om den påstått vårdslösa borde ha handlat på annat sätt. Vid inomobligatoriskt skadeståndsansvar har culpabedömningen utgångspunkt i avtalet (som känt från avsnitt 3.2).⁴¹

3.3.2 Culpabedömningen i 2018- och 2019-års fall

Culpabedömningen som följer ställdes upp i 2018-års fall och upprepades i 2019-års fall. Först och främst framhålls att det är *omständigheterna i det enskilda fallet* som ska beaktas i culpabedömningen.⁴² Samtidigt ges exempel på sådana *omständigheter som bör beaktas*, där flertalet kan återfinnas i doktrin⁴³.

Vad gäller de omständigheter som bör beaktas, tar HD upp följande som jag ställt upp i sex teman.⁴⁴ (1) Uppdragets omfattning, (2) de sakliga och rättsliga frågornas komplexitet och svårighetsgrad, (3) den tid som advokaten har haft till förfogande, (4) de värden som står på spel, (5) klientens instruktioner samt (6) advokatens särskilda insikter och erfarenheter inom rättsområdet.⁴⁵ I 2019-års fall tar HD främst fasta vid temana (1) och (2) samt klientens eget risktagande, därav kommer dessa utgöra fokus i analysen. Resterande temana är dock i sammanhanget inte obetydliga och kommer också diskuteras, om än något kortare. För att få bättre förståelse av analysen är det på sin plats att redogöra för vad domstolen tog upp i bedömningen i 2018- och 2019-års fall.

Utan att gå in alltför detaljerat kan bakgrunden i 2018-års fall beskrivas som följande. Målet handlade om en advokatbyrås skadeståndsansvar för rådgivning en advokat vid byrån lämnat i samband med en entreprenadvist. Klienten anlidade advokaten med anledning av en hävning av ett entreprenadkontrakt som klienten menade att deras bolag hade lidit skada av och nu ville

---

⁴⁰ NJA 2020 s. 115, punkt 20.

⁴¹ Korling (2010), s. 522.

⁴² NJA 2018 s. 414, punkt 22. NJA 2019 s. 877, punkt 29.

⁴³ Jämför t.ex. Wiklund (1953), s. 103.

⁴⁴ Temana används även i det följande för att undvika tynga framställningen med upprepning av HD:s fullständiga benämningar av omständigheterna. Vilka omständigheter HD har fokuserat på görs också tydligare med hjälp av temana.

⁴⁵ NJA 2018 s. 414, punkt 22. NJA 2019 s. 877, punkt 29.

att motparten skulle ersätta. Klienten förlorade entreprenadvisten i domstol och menade att det berodde på att advokaten varit vårdslös när han inte hade informerat klienten om möjligheten att framställa alternativa yrkanden i tingsrätten. Ett sådant yrkande menade klienten hade nått framgång, men på grund av preklusionsregler nekades klienten att med framgång återropa yrkandet senare i processen. Klienten väckte därför skadeståndstalan mot advokaten i domstol. I HD var det främst temana (1), (2) samt (5) som behandlades. I tema (1) berördes vad som omfattades i advokatens uppdrag samt huruvida det inte kunde ifrågasättas om advokaten inför och under processen tingsrätten anlagt ett alltför snävt synsätt och därmed brustit i sin omsorgsplikt när han analyserade saken.⁴⁶ I tema (2) anmärkte HD att det rörde sig om ett komplicerat avtalsförhållande. Det aktuella kontraktet reglerade utöver entreprenaden även andra ekonomiska åtaganden, vilket komplicerades ytterligare av att ett standardavtal skulle tillämpas på kontraktet samt att en tredje intressent hade avtal med parterna separat. Detta lämnade stort utrymme för olika bedömningar. Vad gäller tema (5) framkom att klienten inte gjort all information av rättslig betydelse tillgänglig för advokaten trots att han genomfört flera möten med klienten. Detta i kombination med att advokaten återopat de korrekta skadekostnaderna i domstol ledde till HD:s slutsats att advokaten inte varit vårdslös i sin rådgivning.⁴⁷

I 2019-års fall tog HD, som sagt, främst fasta vid temana (1) och (2) samt klientens eget risktagande. Om tema (1) var parterna oense. Avsaknaden av ett kontrakt resulterade i att HD sökte vägledning i en skrivelse samt det underlag advokaten fått av klienten. Skrivelserna i kombination med muntlig bevisning gav stöd för advokatens (snävare) uppfattning av vad uppdraget omfattade vilket begränsades ytterligare av faktorn att advokaten kopplats in i ett senare skede. Om (2) konstaterade HD att bakgrundsförhållandena i uppdraget var komplexa och rättsläget vid tillfället var oklart, vilket satte advokaten i en särskilt svår rådgivningssits. HD påpekade att advokaten underlåtit att upplysa om oklarheterna fullt ut, men hade gjort en tillräcklig reservation om risken för skattetillägg då han inte uteslöt att sådant kunde komma att uppstå. HD tog också upp klientens eget risktagande och riskmedvetenhet (en omständighet som kan införas under tema 5 om det ska pressas in i tematiken⁴⁸). Klienten hade vidtagit åtgärder som innebar stora risktaganden och att advokaten inte lyckats eliminera riskerna kunde

---

⁴⁶ NJA 2018 s. 414, punkt 35–36.

⁴⁷ NJA 2018 s. 414, punkt 34 och 37.

⁴⁸ Andersson (2020), rubrik 2.

inte belastas honom. Vid en samlad bedömning ansåg HD att omständigheterna inte var sådana att advokaten kunde anses agerat vårdslöst.

3.4 Omständigheter som bör beaktas och varför

3.4.1 Uppdragets omfattning

Uppdragets omfattning har redan berörts i viss mån i avsnitt 3.2.1.2. För att undvika tynga framställningen med repetition, upprepas inte det som redan sagts angående uppdragsavtalet.

Genom tema 1 får man en bild av det konkreta avtalsförhållandet.⁴⁹ Uppdragets omfattning kan man säga utgör en ram för advokatens ansvar genom att se till vad uppdraget består i och därmed vad som förväntas av advokaten (privat aktsamhetsnorm).⁵⁰ Vilka plikter som förväntas av advokaten i avtalsförhållandet kan framgå av kontrakt, men då skriftliga avtal bedöms ovanliga kan det kräva att man får söka tolkning på andra sätt.⁵¹ Genom att ta hänsyn till parternas omständigheter samt agerande och preciseringar kan det framkomma om uppdraget hade en viss inriktning eller var avgränsad eller mer omfattande i ett visst hänseende. Sådana preciseringar kan exempelvis bestå i vilket skede advokaten kopplades in eller om klienten tagit risker⁵² och det kan ytterligare påverkas av vilken information advokaten fått tillgång till.^{53, 54} I 2019-års fall var det av central betydelse för utfallets utgång att klienten hade begränsat advokatens uppdrag då klienten därmed valt bort det ”bästa handlingsalternativet”. Med andra ord begränsades advokatens förpliktelser.⁵⁵

Sammanfattningsvis kan följande konstateras. Tema (1) beaktas för att syna det konkreta avtalsförhållandet och därmed fastställa vilka förpliktelser advokaten har. I ansvarsbedömningen blir det intressant huruvida advokaten har underlåtit uppfylla dessa.

3.4.2 De sakliga och rättsliga frågornas komplexitet och svårighetsgrad

---

⁴⁹ Andersson (2018), rubrik 3.

⁵⁰ NJA 2019 s. 877, punkt 30.

⁵¹ Jämför HD:s undersökning i NJA 2019 s. 877, punkt 44.

⁵² NJA 2019 s. 877, punkt 51–52.

⁵³ NJA 2018 s. 414, punkt 37.

⁵⁴ Andersson (2018), rubrik 3.

⁵⁵ NJA 2019 s. 877, punkt 52.

I tema (2) om de sakliga och rättsliga frågornas komplexitet och svårighetsgrad kommer man in på vad som är särskilt viktig för culpabedömningen, nämligen vilken kravnivå som gäller.⁵⁶ Kravnivån är beroende av huruvida de faktiska omständigheterna som gav upphov till uppdraget var komplicerade (exempelvis en invecklad fastighetsförsäljning) och om de rättsliga frågorna advokaten hade att ta ställning till var svårbedömda vid tidpunkten för rådgivningen. HD betonar att det bör kunna ställas höga krav på advokatens kunnande och omdömesförmåga (återkommer i tema 6), samtidigt som det måste tas hänsyn till huruvida rättsläget var svårt att fastställa.

I 2019-års fall var det en tämligen invecklad fastighetsförsäljning som genomförts via bolag i flera led i syfte att uppnå förmånligare vinstbeskattning. Dessutom var rättsfrågan, som advokaten hade att ta ställning till, inte avgjord i rättstillämpningen och HD menade att rättsläget i stort även präglades av osäkerhet. I sådana situationer ger gällande rätt sällan ett entydigt svar utan det finns, som känt bland jurister, utrymme för att argumentation där vissa lösningar kan ses mer sannolika än andra. Att kräva av advokaten att förutspå exakt hur en myndighet kommer bedöma frågan är därför orimligt. Sådant krav kan dock vara rimligt då de rättsliga frågorna varit enkla eller svaren lätta att finna, till exempel om frågan är när klienten senast kan överklaga tingsrättens dom⁵⁷. Detta påpekar HD och tema (2) får därför även betydelse vad culpabedömningen ska ta fasta på. I uppdrag som aktualiserat svåra rättsbedömningar riktas fokus främst mot advokatens metod och inte huruvida advokatens bedömning stämmer överens med den myndigheten gjorde vid ett senare tillfälle.⁵⁸

Sammanfattningsvis kan följande konstateras om tema (2). Beroende på svårighetsgraden och komplexiteten av de sakliga och rättsliga frågorna ställs en högre eller lägre kravnivå på advokatens rådgivning. Temat har också betydelse för vad culpabedömningen ska ta fasta på, då bedömningen främst riktas mot advokatens metod i uppdrag av högre svårighetsgrad.

3.4.3 Tid som advokaten haft till förfogande

Tidsaspekten i tema (3) kräver inte lika utförligt resonemang som de föregående temana. Det kan enkelt konstateras att ju mer tid en advokat har haft till förfogande, desto större utrymme

---

⁵⁶ Andersson (2018), rubrik 3.

⁵⁷ 50 kap. 1 § och 51 kap. 1 § rättegångsbalken.

⁵⁸ NJA 2018 s. 414, punkt 24. NJA 2019 s. 877, punkt 32.

har han haft att utföra ett mer omsorgsfullt arbete. I uppdrag då advokaten haft mer tid till förfogande har han haft större möjlighet att utföra mer ingående undersökningar vad gäller rättsläget, fördjupa sig i saksomständigheter, ta hjälp av sakkunniga, etcetera. Andersson menar att tidsramen också kan ge indikation på hur mycket ömsesidiga upplysningarna parterna har lämnat samt vilka insikter och förväntningar som har skapats.⁵⁹

Sammanfattningsvis. Det kan ställas högre krav på advokaten som haft relativt lång tid på sig att utföra uppdraget än på en som har behövt lämna besked med kort varsel.

3.4.4 Värden som står på spel

Tema (4) om de värden som står på spel, tas inte upp i den aktuella culpabedömningen varken i 2018- eller 2019-års fall. Det framgår dock av bakgrundsredogörelsen i båda fall att det rör sig om mångmiljonbelopp i utlägg respektive skattekonsekvenser. Att omständigheten inte tas upp i HD:s bedömning gör det svårt att analysera hur omständigheten hade påverkat utgången i målet. Följande kan dock sägas om temat.

Andersson menar att temat uppmärksammar skadebildens allvar. Dels risken för att skadan ska uppstå, dels skadans storlek om risken realiserar.⁶⁰ Temat kan med försiktighet liknas vid det som beaktas i den fria culpabedömningen vid utomobligatoriska skadestånd, nämligen den sannolika skadans storlek. Ju större skador som kan uppkomma, desto högre aktsamhetskrav ställs.⁶¹ Detta skulle, avseende advokatens skadeståndsansvar, innebära att ju högre värden som står på spel för klienten desto högre aktsamhetskrav kan ställas på advokaten. Slutsatsen av detta är enligt mig att omständigheten tas upp för att HD menar på att uppdrag som inneburit större ekonomiska risker också ska ses som ett incitament för advokaten att iaktta större omsorg.

3.4.5 Klientens instruktioner

De sista två temana, (5) om klientens instruktioner och (6) om advokatens särskilda insikter och erfarenheter inom rättsområdet visar parternas roller i avtalsförhållandet. Andersson menar att temana i skadeståndskontext gestaltar frågan om riskplacering och utifrån att vissa

---

⁵⁹ Andersson (2018), rubrik 3.

⁶⁰ Andersson (2018), rubrik 3.

⁶¹ Hellner och Radetzki (2018), s. 129 ff.

omständigheter finns hos den ena eller andra parten avgörs vem som bör bära den sammanhängande skaderisken.⁶² En sådan omständighet kan vara andra än de två nämnda temana, exempelvis klientens eget risktagande som var av stor betydelse i 2019-års fall.⁶³ Referatfallet kan därför anses bekräfta att frågan om riskplacering är viktig i mål rörande advokaters skadeståndsansvar. I sådana fall kan det vara relevant att se till när advokaten har kopplats in, det vill säga om det har skett före eller efter att klienten vidtagit några åtgärder. Om rådgivning har skett före föreligger sällan något risktagande från klientens sida men har advokaten kopplats in till hjälp för att undvika konsekvenser av en genomförd grundtransaktion kan det bli tal om risktagande. Ett eventuellt risktagande ställs i relation till advokatens aktsamhet och på så sätt får det betydelse i helhetsbedömningen.

HD utmärkte ytterligare en viktig aspekt av att ta hänsyn till risktagande, vilket är att undvika att möjliggöra för klienter att övervältra ansvaret på advokater.⁶⁴ Genom att uppmärksamma klientens risktagande kan man undvika att klienter garderar sig med en advokats understödande utlåtande, då en sådan annars kunde användas i ett skadeståndsanspråk för att garantera att uppnå samma ekonomiska resultat om grundtransaktionen inte lyckas.⁶⁵

3.4.6 Advokatens särskilda insikter och erfarenheter inom rättsområdet

Det sista temat har som sagt också betydelse för riskplaceringen. Varken i 2018- och 2019-års fall diskuteras temat inte i någon större utsträckning, utan det konstateras kort att advokaten anlitas som särskilt kunnig och erfaren inom rättsområdet.⁶⁶ Det tyder på att det är av betydelse huruvida advokaten är att ses som specialist inom det rättsområdet han lämnat rådgivning. Trots att HD inte uttalar sig explicit i frågan torde kravnivån rimligtvis vara högre för en advokat som utgivit sig för att vara en specialist än en advokat som inte är det. Huruvida advokaten är specialist har betydelse för i vilken utsträckning advokaten förväntas behärska rättsområdet. En specialist förväntas ofta vara mer beläst och erfaren av olika fall och frågor på området samt ha en bättre förmåga att tolka saksammanhangen i det enskilda fallet, till exempel när klienten vidtagit ett stort antal transaktioner.⁶⁷

---

⁶² Andersson (2020), rubrik 2.

⁶³ NJA 2019 s. 877, punkt 51–52. Jämför Andersson (2018), s. 246.

⁶⁴ NJA 2019 s. 877, punkt 36–39.

⁶⁵ Andersson (2020), rubrik 2.

⁶⁶ NJA 2018 s. 414, punkt 28. NJA 2019 s. 877, punkt 46.

⁶⁷ Wiklund (1953), s. 303. Heuman (1987), s. 91 ff.

HD:s korta uttalande ger ingen indikation i vilken mån tema (6) hade betydelse för målets utgång och det är därför svårt att fastställa i vilken effekt det hade i culpabedömningen. Detta ger dock upphov till frågan om hur man bör se på culpabedömningen i 2018- och 2019-års fall. Kan culpabedömningen användas som ”orienteringskarta” även i mål där skadeståndsanspråk riktas mot en advokat som inte utger sig för att vara specialist eller är den anpassad särskilt efter specialistens skadeståndsansvar? Av utrymmesskäl får denna fråga lämnas som en tankeställare till läsaren.

4 Metod- eller resultatansvar?

I följande avsnitt ska frågan huruvida advokatens rådgivningsansvar omfattar ett ansvar för metod eller för resultat besvaras. Frågeställningen syftar till att utreda om det är advokatens genomförande av uppdraget eller rådets innehåll som är föremål för ansvarsfrågan. Det berördes kort i avsnittet angående tema (2) att culpabedömningen främst riktas mot advokatens metod i uppdrag som aktualiserat svåra rättsliga bedömningar. Detta tyder på att HD gör skillnad på rådgivningsansvaret beroende på huruvida uppdraget är att anses som ett av högre eller lägre svårighetsgrad. Utredningen i avsnittet kommer därför delas upp enligt detta.

4.1 Uppdrag av högre svårighetsgrad

Vad gäller uppdrag som aktualiserat rättsligt eller sakligt komplexa frågeställningar är det främst intressant för ansvarsfrågan om advokatens metod varit anpassad efter uppdraget och om han ansetts varit tillräckligt omsorgsfull i sin genomgång och analys av saken och rättsläget.⁶⁸ Angående undersökning av saken kan man utläsa av 2018-års fall att rådgivningsansvaret omfattar en plikt för advokaten att vidta åtgärder i syfte att få bilden av sakomständigheterna klar för sig. I fallet hade advokaten inte fått en fullständig bild, men HD ansåg att det var till följd av att klienten inte tillgängliggjort all information som var av betydelse. Advokaten ansågs fullgjort sin plikt då han genomfört flera möten med bolagets (klientens) företrädare.⁶⁹

Vad som ska anses utgöra tillräcklig undersökning av rättsläget gav HD inte vägledning, varken i 2018- eller 2019-års fall och blir förmodligen att ta ställning till i det enskilda fallet. I doktrin har författare försökt besvara frågan. Wiklund menade att det kan antas att en advokat behärskar innehållet i lagtext samt rättsregler som var klart fastslagna i rättspraxis och allmänt kända bland domare och advokater.⁷⁰ Heuman delade upp skyldigheten efter uppdragets två delar, det inledande stadiet och tiden som följde efter det. I det inledande stadiet skulle advokaten skaffa sig en uppfattning om rättsläget och om klientens krav hade någon rättslig grund. Detta skulle vara viktigt för att inte förorsaka klienten onödiga kostnader⁷¹ för en sak som advokaten borde ha förstått inte skulle vinna framgång. Om klienten fortsatte med kravet fanns det under

---

⁶⁸ NJA 2018 s. 414, punkt 24. NJA 2019 s. 877, punkt 30.

⁶⁹ NJA 2018 s. 414, punkt 37.

⁷⁰ Wiklund (1953), s. 301.

⁷¹ Jämför VRGA, punkt 2.1.

ärendets handläggning en utredningsplikt för advokaten att närmare studera rättskällor på området samt successivt fördjupa sig i frågor som kan uppkomma under tiden. Behovet kunde uppstå till följd av nytillkomna prejudikat eller nya fakta i uppdraget. Vidare kan vägledning ges av det klassiska rättsfallet NJA 1957 s. 621 där förbiseendet av ett, bland jurister allmänt känt, litterärt arbete ansågs vårdslöst. Heuman menade att rättsfallet inte kan tolkas så enkelt att advokaten ska studera lagtext och central litteratur utan i vissa situationer krävs det att advokaten genomför mer omfattande studier, särskilt i uppdrag där det direkt ges anledning att närmare undersöka rättsfrågan. Det ställs därmed ett krav på advokaten att iaktta lojalitetsplikten och välja en metod väl anpassad efter de frågor som aktualiseras i fallet och inte välja metod av bekvämlighetsskäl.⁷² Han tillade att det inte ställs krav på att advokaten ska känna till alla rättskällor men advokaten bör studera relevanta rättskällor vilket innefattar lag, förarbeten, praxis och i viss mån litteratur.⁷³

I 2019-års fall tillägger HD att det i svårare uppdrag även är av betydelse om advokaten presenterat rättsläget på ett sätt som rättvist återspeglar gällande rätt för klienten.⁷⁴ Advokaten ska ha påpekat eventuella osäkerheter och risker som kan realiseras inför klienten. HD hänvisade till NJA 1994 s. 598 i vilket det framgick att behovet av att sådan information lämnas är ”beroende av vem uppdragsgivaren är, vilka kvalifikationer han har och om han redan känner till problematiken”, med andra ord beror det på omständigheterna i det enskilda fallet. I avgörandet ansågs ett allmänt möte tillräckligt och i 2019-års fall ansågs metoden tillräckligt omsorgsfull trots att advokaten inte fullt återspeglat rättsläget. Slutsatsen togs dock vid en samlad bedömning av omständigheterna i fallet⁷⁵ och vad som ansågs tillräckligt i målet kanske inte nödvändigtvis anses tillräckligt i ett annat mål.

HD:s formulering⁷⁶ ger utrymme för tolkningen att innehållet i rådet inte utesluts som föremål för ansvarsfrågan. En sådan tolkning tycks HD velat sätta stopp för genom förtydligandet att culpabedömningen inte är en prövning om ”i vilken utsträckning som advokatens uttalande står sig vid en senare prövning”.⁷⁷ Vad HD ger uttryck kan närmast förstås som att ansvarsfrågan

---

⁷² Heuman (1987), s. 57 ff.

⁷³ Ibid., s. 26.

⁷⁴ Jämför Korling (2010), s. 629.

⁷⁵ NJA 2019 s. 877, punkt 53.

⁷⁶ Ibid., punkt 30 och 32.

⁷⁷ Ibid., punkt 31–32.

ska inriktas på advokatens metod, samtidigt som avsaknaden av absoluta termer lämnar utrymme till omständigheterna i det enskilda fallet.

4.2 Uppdrag av lägre svårighetsgrad

Vad gäller uppdrag där ”de rättsliga frågorna är enkla eller om svaren på dem är lätta att finna” skriver HD att det kan anses vårdslöst i fall då ”advokaten på grund av okunnighet eller förbiseende ger ett råd som klart strider mot lag eller fast praxis”.⁷⁸ Detta kan närmast tolkas som att det i fall där gällande rätt ger uttryck för ett entydigt svar ska det rimligtvis kunna krävas av advokaten, som juridisk expert, att kunna besvara klientens fråga korrekt. HD:s formulering ger, enligt mig, uttryck för att rådgivningsansvaret i enkla uppdrag närmar sig ett ansvar för innehållet av rådet. Det kan dock tilläggas att advokatens bedömning inte utan svårigheter kan skiljas från metoden, då en felaktig slutsats ofta kan vara ett resultat av en bristfällig metod.

---

⁷⁸ NJA 2018 s. 414, punkt 23.

5 Uppenbarhetsrekvisitet

5.1 Inledning

I detta avsnitt ska den tredje frågeställningen om uppenbarhetsrekvisitets innebörd besvaras.

I 2018-års fall framförde HD följande. ”Skadeståndsansvar föreligger för en advokats rådgivning vid *uppenbara fel*”⁷⁹ (min kursivering) samt att det ”bör emellertid inte kunna leda till skadeståndsskyldighet annat än i mer *uppenbara fall*.”⁸⁰ (min kursivering). Det är kravet på uppenbart som brukar kallas *uppenbarhetsrekvisitet*. Benämningen brukar användas när det föreligger ett krav på uppenbart⁸¹ och är inte specifikt för advokatens skadeståndsansvar.

5.2 Förhöjd culpitröskel?

Analysen i avsnitt 3 och 4 kan ge intrycket av att det är ett högt ställt krav på advokater, vilket gör HD:s krav på uppenbart särskilt intressant.

Som nämndes inledningsvis i denna uppsats bemöttes uppenbarhetsrekvisitet i doktrin av bland annat Bolin som i en kommentar skrev: ”Det enda HD varit riktigt tydlig med är att ribban för skadeståndsansvar ligger högt.”⁸² Kanske till följd av sådana anmärkningar, återkom HD till frågan redan 2019. Gällande uppenbarhetsrekvisitet gjordes följande förtydligande: ”Det är även vid juridisk rådgivning fråga om en sedvanlig aktsamhetsbedömning – *utan någon förhöjd culpitröskel* – som ska göras, trots att uppenbarhetsterminologin emellanåt kommer till användning.”⁸³ (min kursivering). HD menar att kravet ger uttryck för att det i komplicerade juridiska frågor finns utrymme för att argumentera olika rättsliga slutsatser och att rådgivaren därför måste ha *beaktansvärt utrymme* innan ett skadeståndsansvar aktualiseras.⁸⁴ Formuleringen kan framstå som något motsägelsefullt, då beaktansvärt utrymme kan rikta tankarna mot att det först är vid grövre misstag som skadeståndsansvar aktualiseras. Det kan tolkas som att det fortsatt finns en, om än dold, förhöjd culpitröskel och fördel för advokater i skadeståndsmål. Enligt Andersson är så inte fallet.⁸⁵

---

⁷⁹ Ibid., punkt 23.

⁸⁰ Ibid., punkt 25.

⁸¹ Exempelvis 58 kap. 1 § rättegångsbalken.

⁸² Bolin (2018/19), s. 642.

⁸³ NJA 2019 s. 877, punkt 35.

⁸⁴ Ibid., punkt 34.

⁸⁵ Andersson (2018), rubrik 1.

Andersson menade att uppenbarhetsrekvisitet ofta märks i mål där skadeståndsanspråk riktas mot domstolar och andra myndigheter och att det gäller inom all juridisk verksamhet. Han gav stöd för HD:s formulering. Han skrev att kravet på uppenbara missbedömningar ska ses mot bakgrund av att det som gott som alltid finns utrymme för argument för olika lösningar. Han utvecklade. Culpa kan därför bara konstateras i sådana fall där den juridiska bedömningen uppenbart gått utanför den ram som ges för varierande rättsbedömningar.⁸⁶

Genom att ange syftet med uppenbarhetsrekvisitet försökte HD undanröja det missförstånd 2018-års fall gav upphov till. Att införa ett krav på uppenbart har inte syftat till att höja ribban för advokatens skadeståndsansvar utan försökt återspegla juridikens, inte alltid tydliga, natur. HD har därmed slagit fast att det inte föreligger en förhöjd culpitröskel, vilket ger upphov till frågan vad uppenbarhetsrekvisit egentligen innebär.

5.3 Vad innebär uppenbarhetsrekvisit?

I 2018- och 2019-års fall skiljer HD på misstag som hänför sig till uppdrag av enklare slag respektive uppdrag av högre svårighetsgrad. Vad gäller den förstnämnda typen exemplifieras *uppenbara fel* då en advokat ger ett råd som klart strider mot lag eller fast praxis. Vad gäller fel som hänför sig till den formella rätten (processuella regler) kan sådana fel bestå i att advokaten försummar att uppmärksamma nära till hands liggande bevismedel eller missar tidsfrister.⁸⁷ Har en advokat begått sådana uppenbara fel kan han anses skadeståndsansvarig gentemot den han har varit rådgivare.

Uppenbarhetsrekvisitet kan sägas ändra karaktär när det gäller uppdrag som aktualiserat rättslig eller sakligt komplexa frågeställningar. Först och främst riktas culpabedömningen mot advokatens metod, för det andra aktualiseras skadeståndsansvar först i uppenbara *fall*.⁸⁸ Vad som kan aktualisera skadeståndsansvar för advokaten i de svårare uppdragen ges inte i exakta ordalag som för de enklare uppdragen. Genom en sammanläsning av 2018- och 2019-års fall kan HD ha gett uttryck för följande rättsregel.

---

⁸⁶ Ibid., rubrik 1. Jämför NJA 1994 s. 194, skadeståndsansvar inte ansågs föreligga när domare avvikit från prejudikat i sin rättstillämpning.

⁸⁷ NJA 2018 s. 414, punkt 23.

⁸⁸ Varför HD ändrar terminologi från fel till fall innebär enligt Andersson inget mer än reflexbetoningen att uppenbara fel föreligger i uppenbara fall.

Skadeståndsansvar föreligger för en advokats rådgivning i uppdrag som aktualiserat komplexa sakliga eller svårbedömda rättsliga frågor i uppenbara fall.⁸⁹ Så kan till exempel vara fallet när advokaten visat bristande omsorg i sin metod⁹⁰ genom att inte vidtagit tillräckliga åtgärder (till exempel möten med klienten) i syfte att få bilden av saken klar för sig⁹¹ eller inte anpassat den rättsliga undersökningen efter vad uppdraget krävt⁹². Andra typer av sådana situationer är då advokaten presenterat rättsläget som inte kan anses rättvist återspegla gällande rätt, genom att försummat uppmärksamma eventuella osäkerheter eller risker som kan vara av betydelse för klientens situation⁹³.

---

⁸⁹ NJA 2018 s. 414, punkt 25. NJA 2019 s. 877, punkt 33.

⁹⁰ NJA 2018 s. 414, punkt 24. NJA 2019 s. 877, punkt 30.

⁹¹ NJA 2018 s. 414, punkt 24 och 37.

⁹² Ibid., punkt 30.

⁹³ NJA 2019 s. 877, punkt 31 och 49–50.

6 Avslutande kommentar och slutsatser

I detta avsnitt sammanfattas slutsatserna av utredningen och uppsatsens frågeställningar besvaras. Innan sammanfattningen kommenteras utredningen kort.

Det kan först och främst påpekas att advokatens skadeståndsansvar, som HD påpekade flertalet gånger, i stor utsträckning är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet⁹⁴ och det är därför svårt att söka utforma generella rättsregler utifrån endast två rättsfall. Att ansvaret är särpräglat kan vara anledningen varför HD valt att ta upp frågan flertalet gånger och stegvis bygga upp prejudikat⁹⁵ och på så sätt få bättre kontroll över dess omfattning. Hade saken varit enkel att täcka in i en lagregel hade en förmodligen redan funnits.

För att kunna ta ställning till huruvida advokaten varit vårdslös måste det ställas upp en aktsamhetsnorm i det enskilda fallet. Advokatens ansvar gentemot klienten bygger på professionsansvaret och att de tjänster som tillhandahålls grundas på de erfarenheter och kunskaper som en juridisk expert förutsätts ha.⁹⁶ Vidare avgränsas ansvaret efter uppdragsavtalet och omständigheterna i det enskilda fallet. Om inget sägs om uppdragsavtalet ska utgångspunkten vara att uppdraget omfattar det som typiskt sett kan förväntas av advokaten i ett uppdrag av samma slag. Omständigheter som bör beaktas är uppdragets omfattning, de sakliga och rättsliga frågornas komplexitet och svårighetsgrad, den tid advokaten har haft till sitt förfogande, de värden som står på spel, klientens instruktioner samt om advokaten har särskilda insikter och erfarenheter från det rättsområde som klientens ärende rör. Ytterligare en omständighet uppmärksammades i 2019-års fall, nämligen klientens eget risktagande. Omständigheterna är relevanta för att syna vilka plikter advokaten hade i avtalsförhållandet, vilken kravnivå som är skälig och vem av parterna som bör bära den sammanhängande risken för skadan som uppkommit.⁹⁷

Advokatens rådgivningsansvar kan sägas omfatta ett ansvar för rådets innehåll och metod, beroende på uppdragets svårighetsgrad. I uppdrag där de rättsliga frågorna varit enkla eller svaren lätta att hitta bär advokaten närmast ett ansvar för innehållet då det kan förväntas av en advokat att återge det korrekta juridiska svaret. I uppdrag som aktualiserat problemställningar

---

⁹⁴ Avsnitt 3.3.2.

⁹⁵ Bernitz, m.fl. (2020), s. 164.

⁹⁶ Avsnitt 3.2.

⁹⁷ Avsnitt 3.3 och 3.4.

som varit komplexa eller krävt svåra överväganden omfattar rådgivningsansvaret främst ett ansvar för metod. Metodansvaret innefattar ett ansvar för att undersöka saken och rättsläget samt presentera detta så att det rättvist återspeglas så att klienten får ett korrekt underlag för sitt beslut.⁹⁸

Uppenbarhetsrekvisitet innebär inte en förhöjd culpitröskel, utan ska ses mot bakgrund av att det i komplicerade juridiska frågor finns utrymme för att argumentera olika lösningar.⁹⁹ Uppenbarhetsrekvisitets innebörd är beroende av uppdragets svårighetsgrad. I uppdrag där de rättsliga frågorna är enkla eller svaren är lätta att hitta är det ett uppenbart fel om advokaten gett ett råd som klart strider mot lag eller fast praxis. I uppdrag som aktualiserar komplicerade sakliga eller svåra rättsliga frågor aktualiseras skadeståndsansvar i uppenbara fall. Så kan fallet vara om advokaten inte varit tillräcklig omsorgsfull i metod, till exempel underlåtit att vidta åtgärder för att få sakomständigheterna klara för sig eller underlåtit anpassa undersökningsarbetet efter vad uppdraget krävt. Andra typer av sådana situationer är då advokaten presenterat rättsläget som inte kan anses rättvist återspegla gällande rätt, genom att försummat uppmärksamma eventuella osäkerheter eller risker som kan vara av betydelse för klientens situation.¹⁰⁰

---

⁹⁸ Avsnitt 4.

⁹⁹ Avsnitt 5.2.

¹⁰⁰ Avsnitt 5.3.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Andersson, Håkan. 2013. *Ansvarsproblem i skadeståndsrätten*. Uppsala: Iustus.

Andersson, Håkan. 2018. *Culpabedömning av rättsbedömning – uppenbarhetsrekvisitet uppenbart konkretiserat*. InfoTorg Juridik.

Andersson, Håkan. 2020. *Advokats rådgivningsansvar – partsriskfördelningens plats inom culpabedömningen*. InfoTorg Juridik.

Bernitz, Ulf; Carlsson, Mia; Heuman, Lars; Leijonhufvud; Magnusson Sjöberg, Cecilia; Seipel, Peter; Warnling Conradson, Wiweka; Vogel, Hans-Heinrich. 2020. *Finna rätt*. 15 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Bolin, Bengt. 2018/19. *Advokats skadeståndsansvar*. JT, s. 632–642.

Hellner, Jan; Hager, Richard; Persson, Annina H. 2019. *Speciell avtalsrätt II Kontraktsrätt. 1 häftet. Särskilda avtal*. 7. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Hellner, Jan; Radetzki, Marcus. 2018. *Skadeståndsrätt*. 10. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Heuman, Lars. 1987. *Advokatens rättsutredningar – metod och ansvar*. Stockholm, Juristförlaget.

Korling, Fredric. 2010. *Rådgivningsansvar*. Stockholm: Jure förlag.

Sandgren, Claes. 2018. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare. Ämne, material, metod och argumentation*. 4 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Westberg, Peter. Numhauser-Henning, Ann (red.). 2000. *Prejudikattolkningens ABC. Festskrift till Anna Christensen*. Lund: Juristförlaget i Lund, s. 583–617.

Wiklund, Holger. 1953. *Advokats skadeståndsskyldighet. Skadeståndsrättsliga spørsmål.* Stockholm: Försäkringsjuridiska föreningens publikation Nr 10, s. 293–335.

Rättsfallsförteckning

NJA 1957 s. 621.

NJA 1994 s. 194.

NJA 2003 s. 403.

NJA 2018 s. 414.

NJA 2019 s. 877.

NJA 2020 s. 115.

Övrigt

Lorentzon, Karl. Karnov lagkommentarer till 8 kap. 4 § rättegångsbalken. Norstedts Juridik/Karnov Group. JUNO. (Besökt 11-11-20).

Sveriges advokatsamfundet. *Vägledande regler om god advokatsed (med kommentar, reviderad 2020)*. Tillgänglig på <https://www.advokatsamfundet.se/Advokatetik/regler-om-advokatetik/Vagledande-regler-om-god-advokatsed1/> (Besökt 11-11-20).